

Prof. Dr. JÓZEF KOFFLER (Lwów).

TEORJA MUZYKI I KOMPOZYCJI.

(Ciąg dalszy)

XIV.

Dla muzyki miało wprowadzenie temperowanego stroju bardzo doniosłe znaczenie. Już w roku 1722. zestawiał J. S. B a c h pierwszą część „Wohltemperiertes Klavier“ i udowodnił, iż można równie dobrze tworzyć, jak i grać we wszystkich dwudziestuczterech tonacjach. Tonacje *Cis-dur*, lub *dis mol*, były nieużywane do tego czasu.

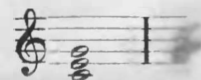
Nadzwyczaj szybko przyjęła muzyka instrumentalna XVIII wieku system temperowany i jego właściwości, jakoteż wykorzystwała rozległe pole modulacji i zamian enharmonicznych.

Strój instrumentów klawiszowych jest temperowany, jednak nazwy i pisownia częściowo jeszcze opiera się na stroju czystym. Dla 12 klawiszów mamy 35 nazw. Współbrzmienie dysonansowe: *as c es ges* wywołuje inne wyobrażenia tonalne niż: *as c dis fis*. Elementy harmonji wyjaśnia to nam.

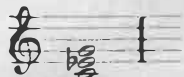
Najnowsze kierunki twórczości w t. zw. muzyce atonalnej usuwają również różnicę nazw.

Elementy harmonji.

Poznanie i zrozumienie gam umożliwi nam poznanie podstawowych zjawisk i zasad harmonji. Harmonja jest to nauka o akordach, ich zadaniu i sposobie użycia w tworzywie muzycznym. Akord jest to współbrzmienie przynajmniej trzech rozmaitych tonów. Akordy używane w muzyce są konsonujące lub dyssonujące. Konsonujące akordy są tworami samoistnymi, ucho nasze słysząc je nie domaga się dalszego ciągu. dyssonujące zaś muszą być przez drugi akord wyjaśnione, czyli rozwiązane, ucho nasze nie pozwala zakończyć na akordzie dyssonującym. Akordów konsonujących mamy tylko dwa trójdźwięk durowy i molowy. Akord durowy składa się z tercji wielkiej w obrębie kwinty czystej:

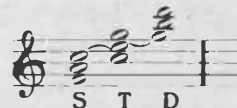
zaś mollowy z tercji małej w obrębie kwinty czystej:

Najniższy ton akordu nazywamy tonem zasadniczym, podstawowym lub prymą. Od niego akord otrzymuje nazwę, w pierwszym wypadku C-dur w drugim c moll. Środkowy ton nazywa się tercją, najwyższy kwintą.

Wszystkie melodie, a więc i gamy nie opierają się na jednym tylko akordzie. Używają jako podłoża harmonicznego przynajmniej trzech akordów. Zestawienie takich trzech akordów jako jednolita całość tworzy tonację. Akord główny nazywamy akordem tonicznym lub toniką (T), od niego się nazywa tonacja, a jest zbudowany na pierwszym stopniu odpowiedniej gamy. Jest

to jedyny akord, który jest wstanie ku całkowitemu zadowoleniu ucha utwór zakończyć, wyraża więc stan spoczynku; jest to funkcja t. zn. zadanie jakie ma do spełnienia. W stosunku do dalszych dwóch akordów znajduje się tonika w pośrodku. O kwintę niżej od toniki na czwartym stopniu gamy znajduje się akord subdominantowy czyli subdominanta (S); oddala on nas od toniki, ma więc funkcję naprężającą. Powyżej zaś toniki, na jej górnej kwincie czyli na piątym stopniu gamy zbudowany jest akord dominantowy czyli dominanta (D); Zbliża on nas do toniki, ma więc funkcję odprężającą. W naturalnej tonacji durowej są to trzy akordy durowe:

(C. d. n.)